

ZÁKLADNÉ POJMY BALNEOLÓGIE A BALNEOTERAPIE

PRINCIPLES OF BALNEOLOGY AND BALNEOTHERAPY

Olga BOLDIŠOVÁ, Rudolf BLAHUNKA

MUDr. Olga Boldišová

MUDr. Rudolf Blahunka

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie, UCM v Trnave

Abstrakt:

Balneológia má tisícročnú tradíciu a historicky sa zaraďuje k najstarším odborom medicíny. Cieľom článku je pripomenúť históriu balneológie a balneoterapie v celosvetovom meradle, význam prírodných liečivých zdrojov a široké spektrum pôsobenia v preventívnej aj liečebnej oblasti.

Kľúčové slová: balneológia, prírodné liečivé zdroje, balneoterapia

Abstract:

Balneology has a long tradition and belongs historically to oldest medical specializations. Aim of article is to evoke an all -world history of balneology and balneotherapy ,account of health sources and it treatment and preventive possibilities in medicine.

Keywords: balneology, natural health sources, balneotherapy

Definícia balneológie

Balneológia je náuka o liečení prírodnými, na určité miesto viazanými liečebnými zdrojmi a o účinkoch prírodných zdrojov na ľudský organizmus

História

Balneológia patri k historicky najstarším medicínskym odborom. Medzi najstaršie údaje o histórii balneológie patrí písomná zmienka o hydroterapii ako o liečebnej metóde v Číne v r. 3700 pr. Kr. V Egypte v r.2500 pr.Kr. existovali presné popisy vodoliečebných procedúr. Japonsko od r. 1800 pr.Kr dodnes zachováva tradíciu očistných kúpeľov. Peržania a

Chaldejci kúpanie a omývanie považovali za náboženské obrady. V Babylone a Asýrii sa používala aplikácia zmesi oleja a bahna za liečebným účelom Hippokrates, otec medicíny, (Grécko 460-380 pred Kr.) popísal vplyv teploty vody na organizmus a meral frekvencie pulzu a dychu počas rôznych kúpeľov. Spolu s Galenom uvádzali prvé popisy rehabilitácie. K spoločenskému bontónu patrilo používanie očistných kúpeľov aj v Rímskej ríši. V období stredoveku sa Avicena, perzský učenec, zaslúžil o obnovenie hygienických pravidiel podľa Hippokrata a podieľal sa na liečebnom využití fyziatrie s hydroterapiou. Švajčiarsky filozof a lekár (1493-1541) Paracelsus uvádza v spisoch popis minerálnych a liečivých vôd. Vincenz Priessnitz z Jeseníka (1779-1851) sa venoval hydroterapii. V tom čase pôsobil aj Sebastian Kneipp, ktorý v koncepte tzv. Kneipovej liečby využíval pôsobenie liečivých zdrojov s telesným cvičením, psychoterapiou, diétou a pitnou kúrou. Začiatky slovenskej balneológie siahajú do Uhorska. V r. 1545 napísal Juraj Wernher - správca Spišského a šarišského zámku knihu o podivuhodných vodách Uhorska. V nej sa nachádza aj prvá autentická správa o piešťanskom bahne a termálnej vode. Mária Terézia, kráľovná z rodu Habsburgovcov a rakúska arcivojvodkyňa, v r. 1763 nariadila súpis všetkých prírodných liečivých zdrojov v zemi. Na súpise spolupracovalo viacero odborníkov. Prof. chémie Winterl uviedol kvantitatívnu analýzu prírodných liečivých vôd, jeho žiaci spracovali analýzu prameňov na Slovensku a urobili prvé indikačné spektrum pre liečivé pramene. V r. 1804 Karol Lübeck, lekár z Pezinka publikoval knihu o účinkoch liečivých prameňov na organizmus.

Z významných slovenských balneológov treba spomenúť MUDr. Štefana Töröka - autora balneologickej príručky, MUDr. Kornela Chyzeru, ktorý napísal monografiu o liečivých miestach a minerálnych prameňoch v Uhorsku. MUDr. Štefan Boleman založil Uhorskú balneologickú spoločnosť a napísal knihu o balneológii. MUDr. E. E. Scherer publikoval o horúcich prameňoch v Uhorsku. Dvojdielnu učebnicu balneológie napísal v r. 1928 MUDr. Kučera - český balneológ.

Základné definície v balneológii

Slová balnea - balneácia pochádzajú z gréčtiny.

Definícia balneoterapie

Balneoterapia je liečba prírodnými liečivými zdrojmi. Jedná sa o súhrn konkrétnych liečebných postupov používaných v mieste príslušného prírodného liečivého zdroja. Liečba prebieha vždy pod lekárskeym vedením.

Medzi prírodné liečivé zdroje sa zaraďujú plyny, vody, peloidy a špecifické klíma.

Charakteristika jednotlivých liečivých zdrojov

Vody

Prírodná liečivá voda je prirodzene sa vyskytujúca podzemná voda ,ktorá obsahuje množstvo rozpustených pevných látok najmenej 1g v 1 litri alebo niektorú z uvedených látok(dvojmocné železo,jód,sulfid,radón,fluór,oxid uhličitý). Minerálna voda obsahuje minimálne 1 gram pevných súčastí alebo 1 gram rozpusteného CO₂ v 1 l vody.

Peloidy

Sú látky, ktoré vznikli v prírode geologickým a biologickými pochodmi.V rozdrobenom stave a v zmesi s vodou sú určené na liečebné účely.

Klasifikácia peloidov

1.Pravé

- rašeliny,
- riečne bahná,
- morské,
- bahná prameňov (sírne, síranové, slané),
- vulkanické.

2. Nepravé

- slieňovce,
- dolomity, kriedy, vápence,
- fonolity, tufity.

Plyny

Oxid uhličitý, ktorý vyviera priamo v doprovode uhličitej vody alebo je z nej separovaný.

Špecifické klíma je vhodné na klimatickú liečbu .

Princípy balneoterapie

Ide o aplikáciu intervalovo opakovane dávkovaného prírodného fyzikálno- chemického podnetu na kožu a sliznice.

Reakcia na balneologický podnet môže byť:

- lokálna - priamy vplyv na tkanivá a štruktúry,
- reflexná - kombinácia cez nervovo humorálno hormonálnu odpoveď,
- regulácia cez CNS.

Ciele balneoterapie

- optimalizácia fyziologických pochodov pomocou adaptácie na sériu prevažne fyzikálnych podnetov,
- dosiahnutie reaktívnej premeny organizmu,
- vyššia úroveň regulačných pochodov.

Pri aplikácii je nutná je sumácia podnetov.

Účinky balneoterapie

Nešpecifické:

- reštitúcia energetického potenciálu v organizme,
- úprava humorálneho riadenia s bazálnym metabolizmom,
- zrýchlenie a zmeny bazálneho metabolizmu,
- nešpecifická aktivácia imunitného systému,
- regulácia krvného obehu,
- spazmolytický efekt,
- analgetický efekt,
- zmierňuje sa hyperaktivita -/ alergie/,
- zvyšuje sa odolnosť voči stresovým reakciám

Špecifické

- pitné kúry - u presne indikovaných GIT ochorení,
- klimatické účinky - alergie, ochorenia dýchacieho aparátu,
- gynekologické indikácie - aplikácia vaginálnych tampónov - uvoľnenie zrástov, liečba funkčnej sterility, adnexitídy,
- dermatologické indikácie - sírne a sulfátové kúpele- akné, psoriáza.

Kúpeľná starostlivosť

- je súbor zdravotníckych činností a postupov včítane liečebnej rehabilitácie a režimových opatrení, vedie k prevencii ochorenia, úprave zdravia alebo stabilizácii ochorenia a zlepšeniu kvality života. Charakteristické je užívanie prírodných liečivých zdrojov a klimatických podmienok.

Prírodné liečebné kúpele sú definované ako súbor zdravotníckych zariadení, ktoré slúžia k poskytovaniu zdravotníckej starostlivosti v blízkosti vhodného prírodného liečivého zdroja.

Komplexná kúpeľná liečba je integrácia aplikácie prírodných liečivých zdrojov s:

- komplexnou rehabilitáciou a režimovými opatreniami,
- diétoterapiou,

- fytoterapia- bylinné kúpele, inhalácie, kloktanie,
- klimatoterapiou,
- akupunktúrou,
- klinickou psychológiou,
- počítačovou kineziológiou.

Význam balneológie a balneoterapie

- historicky overené liečebné účinky
- využitie prírodných liečivých zdrojov na liečebné účely pod dozorom lekára – špecialistu na balneológiu
- komplexný prístup
- dôkaz úspechov liečby mnohými štúdiami
- kúpele –lôžkové zariadenie s kompletným tímom, lekárov, fyzioterapeutov , diétologa na jednom mieste.

Literatúra:

Čelko E.: Z minulosti piešťanských kúpeľov ,Zborník konferenčných prednášok,1983

Gúth A.:Vyšetrovacie metodiky v rehabilitácii II,Liečreh 2005, 2011,

ISBN 80-88932-16-5

Jandová D.:Balneologie,Grada,2009,ISBN978-80-247-2820-9

Kolář P.et al :Rehabilitace v klinické praxi ,Galén 2009,ISBN 978-80-7262-657-1

Škodáček P.: Vývoj rehabilitácie v piešťanských kúpeľoch a jej prostriedky, Balneologický spravodaj, 1980

Kontaktné údaje:

MUDr. Oľga Boldišová

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie

Rázusova 14 921 01 Piešťany